

SMC Sweden 2012
Sound and Music Computing,
Understanding and Practicing in Sweden
"Vad pågår just nu?"

April 3-4, 2012
KTH, Stockholm, Sweden
Sweden.smcnetwork.org

Erik Hedin: Actors and controllerism (Skådespelare och controllerism)

Actors and controllerism (Skådespelare och controllerism)

Erik Hedin

Hedin Sound Design
www.ljudet.com

Bakgrund

I sin bok "Regi: kreativitet och arbetsledarskap"¹ ger Martha Westin sin egen definition av teater: "Teater är gestaltning av liv, av aktörer, inför publik, här och nu." Den definitionen inspirerade mig som ljuddesigner att söka ett "nu" i mitt arbete med ljud. Jag jobbar sedan 8 år som ljuddesigner för scenkonst. Utbildad i ljusdesign för scenkonst på Dramatiska Institutet (nu Stockholms dramatiska högskola) / EMS/NOTAM. Hur finner jag då ett "nu" i mitt arbete med scenkonst?

Alla produktioner ser olika ut.

I resten av detta dokument tänkte jag fokusera på en särskild produktion som jag har gjort tillsammans med Teater MANU/Riksteatern i Norge.

Teater MANU är en organisation som skall "göra teater med utgångspunkt i dövas kultur och miljö". Riksteatern i Norge producerar turnerande teater för hela Norge. Det kan i utgångspunkt verka tveksamt att anställa en ljuddesigner till en teaterproduktion för en döv publik. Men i praktiken så tar den döva publiken med sig vänner och familj när de skall se på föreställningen. Denna föreställning skulle spelas av 3 hörande och 2 döva skådespelare.

Utmaningen låg i att finna ett meningsfullt uttryck för ljud, för de som inte kan höra. Under ett samtal med Mira Zuckermann, teaterchef på Teater MANU, kom vi på att vi ville göra ett ljud som kunde ses av döva personer i publiken. Som utgångspunkt tog vi den visualizer som finns i Itunes. Denna visualizer påverkas i viss mån av de ljudmaterial som spelas upp. Lösningen blev att en av de döva skådespelarna, Bo Hårdell, fick möjlighet att kontrollera ljusriggen med sin röst. Då han var tyst blev det skumt på scenen och då han ljudade lystes han upp av strålkastarna. De blev en ögonöppnare för mig som ljuddesigner att jag inte behövde producera ljud under mitt yrkesutövande. Istället kunde jag fånga upp den ljudenergi som fanns och omvandla den till annan meningsfull energi i form av ljus.

Mål

Målet är att uppnå ett mer sensuellt ljudberättande. Vi får en ljudesign som "lyssnar" på skådespelaren. Skådespelarens instrument är ju kroppen. Min tanke är att skådespelarna i realtid skall kunna påverka ljudet med sin egen kropp. På detta sätt utvidgar skådespelaren registret för sitt instrument. Istället för att lägga på ett förinspelat ljudlandskap kan jag till exempel generera ljudlandskapet utifrån skådespelarnas rörelser på scenen. Den konstnärliga vinsten med detta är att skådespelarna kan använda ljudesignen, uttrycka sig genom ljudesignen och ge ljudesignen sitt personliga uttryck.

I fallet med den döva skådespelaren, Bo, så skulle den döva publiken visuellt kunna uppleva ljudtrycket i hans röst. Detta upplevs inte nödvändigtvis som interaktivt av publiken, men skapar en unik relation mellan teknik och skådespelare. En relation som i bästa fall resulterar i att skådespelaren och tekniken smälter samman och blir "ett".

Metod

Inom scenkonst området utvecklas ständigt ljudesign-fältet.

En intressant aspekt är att ge skådespelaren på scenen mera kontroll över uttrycket på ljudet. Metoden är att utveckla olika styrverktyg som jag ger skådespelaren makt över.

För att realisera detta använder jag programmet Max/MSP/Jitter, sensorer och annan teknik. Detta blir ett interaktivt multimediasystem för konstnärligt användande, som ger skådespelaren kontroll över publikens helhetsupplevelse.

Man kan se på detta som en "light" version av controllerism utövad av skådespelaren på scenen. Controllerism är att trigga, ordna eller manipulera förinspelat material och virtuella instrument och effekter².

¹ Bok "Regi: kreativitet och arbetsledarskap" av Martha Westin, tidigare professor i teater regi på Dramatiska Institutet, Carlsson förlag, år 2006

² En liknande definition av termen Controllerism återfinns i artikeln "Take control of your live performansen", Hollin Jones. January 2012, Music Tech Magazine issue 107

Fotografi från teaterföreställningen "Jeg var Fritz Moen" på Teater MANU/Riksteatern i Norge

Många personer argumenterar för att controllerism är en ny form av musikaliskt uttryck. Idag är denna form av interaktiva system mycket billigare, mer stabila och lättare att göra än för några år sedan. Det finns många intressanta användningsområden så som motion capture-system, röst styrda-system och användandet av MIDI-kontroller med skräddarsydd programvara.

I exemplet med Teater MANU så styr den döve skådespelaren ljusstyrkan på strålkastarna med sin röst. Systemet är uppbyggt på följande vis. Skådespelaren har på sig en trådlös mygga (miniatyr-mikrofon). Rösten fångas upp av myggan och överförs av sändaren till mottagaren. Från mottagaren går signalen in i ett Firewire ljud-interface till en MacBookPro. Programmet Max/MSP tar emot signalen. Max/MSP omvandlar signalen till DMX och sänder den sedan vidare till en LAN-Box. LAN-Box skickar i sin tur signalen till ljusbordet. Ljusbordet skickar signalen till ett antal kanal på en dimmer och dimmern sänder slutligen vidare signalen till lamporna. Jag önskar att få fram den signal som genereras av rösten på skådespelarna. En svag röst skall ge ett svagt ljus och en stark röst skall ge ett starkt ljus. I Max/MSP filtrerar jag bort basen under 100 Hertz med ett högpas-filter. Jag filtrerar sedan bort de svagaste signalerna för att få bort ljudet av andetag och bakgrunds musik. Signalen som blir kvar mappar jag mot DMX-signalen som går ut från datorn.

Resultat

Ljuddesignen där en döv man turnerar runt hela Norge och påverkar ljuset med sin röst har spelat på 50 orter. Antalet besökande var dubbelt så många som Riksteatern hade budgeterat med och föreställningen vann pris för bästa scenkonstproduktion i Norge år 2011.

En gränssprängande användning av teknik skapade i det här fallet en oväntad kraft. Kanske skapade det en unik kontakt mellan aktörerna och publiken i ett obestridligt nu. Jag vill fortsätta att undersöka detta.

Slutsats

Ljud kan vara ett meningsfullt begrepp även om man inte hör.

Döva personer kan använda ljud för att påverka sin omgivning.

Detta är ingenting nytt, men kan vara inspirerande att tänka på för alla som arbetar med ljud.

Genom detta kan vi belysa relationen mellan ljudenergi och meningsfull information. Denna sorts system skapar en större variation över vad som är möjligt att göra på en scen. Det liknar det sätt som en musiker uttrycker sig genom sitt musikinstrument, där variation, spontanitet och improvisation är naturliga komponenter. På detta sätt undviker man att ljuddesignen blir en konserverande kraft i en levande teaterföreställning. En kraft som begränsar aktörens möjlighet att agera här och nu.

Keywords

Sound design, stage art, controllerism, Interactive, actor

References

Hollin Jones (2012). "Take control of your live performance", *Music Tech Magazine*, issue 107.

Martha Westin (2006). "*Regi: kreativitet och arbetsledarskap*". Tidigare professor i teater regi på Dramatiska Institutet, Carlsson förlag.

Cycling74's projektsida för teaterföreställningen: <http://cycling74.com/project/i-was-fritz-moen/>

Trailer från teaterföreställningen:

<http://www.youtube.com/watch?v=4TyXJPODsDU&feature=related>

Teater MANU: www.teatermanu.no

http://www.teatermanu.no/teater_manus_historie/cms/10

V. J. Manzo (2011). "*Max/MSP/Jitter for Music*", Oxford University Press Inc. This book is a great way to learn Max/MSP.

Controllerism i praktiken: www.controllerism.com

Authors homepage: www.ljudet.com